

Het NILO

Nederlandsch Instituut voor Lichamelijke Opvoeding ⁽²⁾

In Nederland zijn zes ALO's waar leraren lichamelijke opvoeding worden opgeleid. Een aantal prominente vakcollega's is echter aan een ander instituut opgeleid: het Nederlandsch Instituut voor Lichamelijke Opvoeding te Amsterdam, het NILO. Onder hen onder anderen Carl Gordijn, Rein Bloem en het in 2013 overleden oudste lid van de KVLO Dries Beijerbergen van Henegouwen. In dit deel de oprichting van dit instituut.

TEKST FRANS KAANDORP EN KEES VAN TILBORG FOTO'S: ARCHIEF KLVO

De oprichting van het NILO door de AGOV

Burgers namen zelf het initiatief. *'Van verschillende particuliere zijden werden pogingen in het werk gesteld opleidingen te centraliseren'*.¹ Dit gebeurde vrijwel gelijktijdig in Den Haag, Utrecht, Rotterdam en Amsterdam. In Amsterdam deed dit de in 1871 opgerichte Amsterdamsche Gymnastiek Onderwijzers Vereeniging, de AGOV. De gedachte was in Amsterdam een opleidingschool te kunnen starten als voldoende opleiders in de regio bereid zouden zijn hun leerlingen mee te nemen. Met dit initiatief van de AGOV zou aan de versnippering van die bestaande particuliere opleidingen een einde moeten komen. De school zou te zijner tijd worden overdragen aan de nationale vakvereniging. Het bestuur van deze afdeling nodigde de collega's uit die zich bezighielden met opleiden. De eerste bijeenkomst daarvoor was op 19 oktober 1912. De naam NILO werd aan het instituut gegeven door Jan Luiting, voorzitter van het hoofdbestuur van de vakvereniging. Luiting was woonachtig in Amsterdam. De AGOV werd hierbij gesteund door de gemeente Amsterdam en een aantal invloedrijke burgers. Zo was de beschermheer Jhr. mr. dr. A. Roëll, de toenmalige burgemeester van Amsterdam.²

Organisatie, inrichting en opening van het NILO

Aan het NILO ging men opleiden voor de akte J (vrije- en ordeoefeningen), akte S (lager onderwijs), de akte P (middelbaar onderwijs), en voor het diploma voor spelleider. Als toelatingseis stelde men minimaal de driejarige hbs. Verder moest men voor de toelating een schriftelijk en mondeling examen afleggen.

Eind oktober 1912 werd een reglement vastgesteld.³ De eerste lerarenvergadering was op dinsdag 5 november 1912. H.A. Elias - van 1905-1911 voorzitter van de AGOV en van 1913-1920 secretaris van het hoofdbestuur - werd als secretaris aangesteld. Vervolgens werd gesproken over de te doceren vakken, het aantal lessen per vak en wie die lessen zou geven. Ook werden globale afspraken gemaakt over de te behandelen leerstof. Alle klassen zouden gemengd zijn met uitzondering van de lessen 'eigen werk'. De lessen 'lagere en middelbare school jongens' en schermen zouden voorbehouden zijn aan mannelijke leerlingen. Nagenoeg alle vakken werden verzorgd door gymnastiekonderwijzers. Het vak natuur- en scheikunde zou worden gegeven door een daartoe bevoegde leraar bij het middelbaar onderwijs en voor de vakken anatomie en fysiologie zouden medici aangezocht worden. Elias zegde toe een lesrooster te ontwerpen dat vervolgens op de vergadering van 14 november 1912 werd besproken, aangepast en vastgesteld. De lessen werden gepland op de maandag-, dinsdag-, donderdag- en zaterdagavond. Overdag moest de leerlingen immers gewoon werken. Op 1 december 1912 vond de opening plaats van het 'Nederlandsch Instituut voor de Lichamelijke Opvoeding' (NILO). De opening vond plaats in het gebouw van de 2e vijfjarige H.B.S. (Roelof Hartstraat). Met goedvinden van het gemeentebestuur zouden daar ook de lessen worden gegeven. In de eerste weken vergaderden de leraren bijna wekelijks over o.a. het gebruik van handleidingen, het opstellen van een leerplan, aanpassingen in het rooster, het verplichten van boeken, het gebruik van een portefeuille voor tijdschriften, het bijhouden van verzuimkaarten, en de noodzaak van een voorbereidende cursus/

De literatuurverwijzingen staan afgedrukt bij deel 1 van dit verhaal.

Contact:
keesenlily@home.nl



school. De artsen O. Roelofs en C.H.F. Bosch werden bereid gevonden de vakken anatomie respectievelijk fysiologie te geven en na afronding van administratieve zaken startten de lessen in januari 1913. Elias kreeg de dagelijkse leiding en kon voor de realisatie van de opleiding na enkele jaren rekenen op een jaarlijkse subsidie van de vakvereniging' van fl. 200,- en van de gemeente Amsterdam van fl. 1.000,-. De subsidie vanuit de vakvereniging leidde tot kinnessinne vanuit de andere afdelingen: vertegenwoordigers uit de afdelingen Utrecht, Den Haag en Rotterdam maakten op de algemene ledenvergadering van de vakvereniging regelmatig bezwaar tegen deze subsidie en stelden voor die te schrappen. Desondanks bleef de subsidie gehandhaafd, mede omdat anders de subsidie van de gemeente Amsterdam in gevaar kwam.

Gevecht tegen zichzelf en de concurrentie

In een gesprek met een afvaardiging van de vakvereniging verklaarde de toenmalige minister van Onderwijs J.T. de Visser mee te willen werken aan een subsidie vanuit de overheid voor dit gemeentelijke initiatief 'mits daardoor het eventueel oprichten van een Rijksopleidingschool niet in gevaar werd gebracht'. De overheid onderschreef de noodzaak van overheidsbemoeienis met de (opleidingen voor) lichamelijke opvoeding maar stelde zich uiteindelijk terughoudend op. Dat de gevraagde subsidie niet werd verstrekt, kwam ook omdat de overheid vond dat de kwaliteit van het NILO te wensen overliet. Het zou ook de voorzitter van de vakvereniging, Jan Luiting, niet lukken daar verandering in te brengen toen hij, na het overlijden van Elias in 1924, de dagelijkse leiding kreeg in het NILO. Ondanks de bereidheid om samen op te

trekken met de 'vakscholen' in de andere steden was er sprake van strijd en concurrentie: tussen opleiders, regio's, tussen de grote steden en afdelingen van de vakvereniging. De AGOV trok haar conclusies en wilde het NILO wel aan de 'De Vakvereniging' overdragen. Deze hield daarover in 1913 een referendum onder haar leden. Op grond van de positieve uitslag werd het NILO op 17 juli 1914 overgedragen.

Interne problemen op het NILO

Aanvankelijk gaf Elias - en vanaf 1924 Luiting - alleen leiding aan het NILO. Het was voor een eenhoofdige leiding uiteraard niet mogelijk elke lesavond aanwezig te zijn. De overgang naar een driehoofdige leiding (een bestuursgedeelde en twee docenten) loste de terugkerende problemen met het lesrooster en de wensen van de docenten echter ook niet op. Bovendien waren ook de hoofdbestuursleden het onderling niet altijd eens. In 1922 sprak Korpershoek, lid van het hoofdbestuur, in een discussie over de wijziging van de eis van een driejarige naar een vijfjarige vooropleiding, van 'een dwaze en dogmatische eis'. Het hoofdbestuur bleef bij de vijfjarige eis maar stelde in de praktijk genoeg te nemen met de driejarige hbs als vooropleiding of gelijkwaardige algemene ontwikkeling.

Het hoofdbestuur kon de interne problemen niet oplossen. Het wilde prioriteit geven aan tal van zaken die landelijk speelden

Hiermee verwaterde de academische ambitie van het NILO. De oorzaak van veel problemen lag ook in de steeds terugkerende discussie over het eigendomsrecht van het NILO i.c. de verhouding van de vakvereniging tot het NILO. In bestuurs- en ledenvergaderingen werd regelmatig gevraagd of het NILO aan de vakvereniging verbonden moest blijven. Ook werden steeds door de andere afdelingen vraagtekens geplaatst bij de jaarlijkse subsidie van fl. 200,-. Het hoofdbestuur kon de interne problemen niet oplossen. Het wilde prioriteit geven aan tal van zaken die landelijk speelden zoals het examenprogramma, de leerplannen, de gelijkberechtiging van salarissen, de schoolexamens, de keuze voor een 3-of 4 jarige opleiding. Het plotseling overlijden van Luiting op 20 januari 1929 gaf een extra probleem. De gang van zaken rondom zijn opvolging maakte opnieuw duidelijk dat het bleef knellen tussen wat het hoofdbestuur wilde en wat de docenten in Amsterdam wilden en deden. In deel 3 wordt de ondergang van dit instituut beschreven. ■

Noten

- 1 KVLO-archief: R 7.
- 2 Zie hiervoor het *Reglement van het 'Nederlandsch Instituut voor de Lichamelijke Opvoeding', opgericht door de afdeling Amsterdam van de Vereeniging van Gymnastiekonderwijzers in Nederland* (Amsterdam 1912).
- 3 KVLO-archief: R 7, bijlage V.